

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТА ПРАВОВОЇ ІНФОРМАТИКИ

Ó Єсімов С., 2014

Порушуються питання особливостей предмета правової інформатики як однієї з частин інформаційного права у правовій системі України.

Ключові слова: права інформатики, інформаційне право, інформація, право, інформаційні технології, категоріально-системна методологія.

S. Yesimov

FEATURES SUBJECT OF LEGAL SCIENCE

The article raises questions features the subject of legal science as one part of information law in the legal system of Ukraine.

Key words: legal informatics, information law, information law, information technology, categorial-system methodology.

С. Єсімов

ОСОБЕННОСТИ ПРЕДМЕТА ПРАВОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

Затрагиваются вопросы особенностей предмета правовой информатики как одной из частей информационного права в правовой системе Украины.

Ключевые слова: правовая информатика, информационное право, информация, право, информационные технологии, категориально-системная методология.

Постановка проблеми. Реформа економічного укладу та політичного устрою в країні неможлива без доступу мільйонів громадян і сотень тисяч підприємств до правової інформації. Розроблення цього напрямку зумовлене значно збільшеною потребою суспільства в ефективній роботі з правовою інформацією. В умовах глобальної інформатизації найважливішим чинником суспільного розвитку і засобом підвищення результативності усіх сфер діяльності виступають сучасні інформаційні технології, спрямовані на створення, збереження, перероблення та забезпечення ефективних способів подання інформації споживачеві, що зумовлює розвиток правової інформатики.

Мета дослідження – виробити теоретичні підходи до визначення особливостей предмета правової інформатики як складової частини інформаційного права у правовій системі України.

Стан дослідження. Різні аспекти інформаційного законодавства тією чи іншою мірою висвітлювались у роботах українських та зарубіжних учених-адміністративістів: В. Авер'янова, С. Алексеева, Г. Аكوпова, І. Бачило, В. Брижка, О. Банчука, С. Гуцу, В. Гурковського, А. Гулеміна, Н. Паршиної, В. Цимбалюка, І. Март'янова, О. Остапенка, В. Опришко, О. Синеокого та інших.

Однак динамічні зміни у сучасному інформаційному просторі викликають необхідність їхнього комплексного аналізу з позиції юридичної науки. Ці обставини викликають необхідність пошуку та вибору комплексних підходів у наукових дослідженнях, присвячених правовій інформатиці, з погляду на адаптацію законодавства Європейського Союзу у правову систему України.

Виклад основних положень. Третє тисячоліття характеризується стрімким глобальним розвитком комп'ютерних інформаційних технологій, засобів електронної телекомунікації, масовим упровадженням їх у більшість сфер, галузей, напрямків суспільної діяльності [2].

Інформація – це складне багатогранне всеосяжне явище. І природно, що окремі її сторони є предметом дослідження дуже багатьох наук, які хоча й існують самотійно, однак розвиваються в безперервній єдності, доповнюючи і збагачуючи одна одну. Конкретні шляхи використання визначаються прикладними завданнями та залежать від системи цінностей, покладених в основу правової політики держави. Від адекватного пізнання існуючих технологічних, соціальних закономірностей і правильного вибору варіантів їх використання значною мірою залежить ефективність усього нормативно-правового регулювання інформаційної сфери.

Юриспруденція не може залишатися осторонь від такого універсального наукового завдання, як пошук закономірностей в інформаційній сфері. Саме на основі закономірностей виробляються базові наукові положення, робляться довгострокові прогнози і приймаються стратегічні рішення у сфері державного регулювання.

Інформація – одна з класичних категорій теорії права, що активно використовується ученими під час дослідження багатьох фундаментальних юридичних проблем. Сьогодні залишається фактично загально визнаним, що саме інформація становить основну частину правової інформатики як науки. До того ж досі не внесено достатньої ясності у багато питань, пов'язаних з категорією “правова інформатика”.

Розвиток науки про інформацію її відображення у праві – надзвичайно масштабне і відповідальне пізнавальне завдання, виконання якого є питанням не одного дослідження та навіть не справою якоїсь однієї науки, але усієї сукупності юридичних дисциплін, а також інших соціальних наук – соціології, політології, соціальної психології тощо.

Вимоги наукової рефлексії, точності та однозначності понятійного апарата зобов'язують з достатньою ясністю визначити, що саме вважають під правовою інформатикою. З позиції розуміння соціально-правової закономірності як об'єктивної систематичної повторюваності взаємопов'язаних фактів не залишається сумнівів у тому, що правова інформатика справді відображає закономірності, які потребують правового регулювання. Відсутність закономірності означало б, що кожне використання інформації або інформаційних технологій має абсолютно унікальний, одиничний характер і не має жодних аналогів ні в минулому, ні в сьогоденні.

До того ж необхідно чітко відрізнити закономірності від інших чинників соціального розвитку в інформаційній сфері. Зокрема, вплив права на інформаційну сферу підпорядковується безлічі різноманітних тенденцій, далеко не усі з яких можуть бути визнані закономірностями, оскільки серед цих тенденцій є суб'єктивні, нестійкі, короточасні. Характер закономірностей мають лише ті чинники дійсності, які не залежать від свідомості окремих особистостей і мають високий ступінь постійності, являють собою розкриття внутрішньої природи процесів, які проходять в інформаційній сфері під час практичної діяльності людей.

Отже, правова інформатика не останньою чергою ґрунтується на суспільних потребах та інтересах, що спонукають державу регулювати інформаційні процеси. При цьому йдеться не про технічний характер самих закономірностей, а про те, що поведінка окремих суб'єктів інформаційних правовідносин, кожен з яких переслідує власні цілі, складається в якийсь сумарний ефект, не планований ніким. Останній має характер об'єктивної соціально-правової закономірності, яка лежить в площині технологічних рішень.

Перехід суспільних відносин в інформаційній сфері на нову стадію характеризується високими темпами розвитку інформаційних технологій, які створюють умови для розширення можливостей дій з інформацією. З цієї причини закономірності, регульовані правовою інформатикою, анітрохи не суперечать суб'єктивній волі, а цілком будуються на ній. Відсутність соціальної зацікавленості призвело б до розпаду значної частини інформаційної сфери і, як наслідок, поклато б край дії вільної волі у цій галузі; відсутність суб'єктивного чинника означало б неможливість реалізації технологічних закономірностей, які діють винятково через посередництво людської поведінки.

Це, звичайно, не означає, що такі альтернативні варіанти можна просто піддати суто механічному поєднанню. Річ у тому, що вони ґрунтуються здебільшого на взаємовиключних та несумісних концептуальних підвалинах. Тому з логіко-методологічної точки зору у цьому випадку, якщо одна з контрадикторних засадничих гіпотез передбачає виведення із неї суперечливих наслідків, то інша не створює такої можливості.

Якщо пізнання прагне отримувати об'єктивно істинні висновки з доволі великою сферою дії, то воно неминуче має справу з закономірностями. Правова інформатика покликана виробляти найзагальніші, найуніверсальніші положення про інформаційно-правові явища, а це означає, що до предмета її дослідження входять саме закономірності, які відображаються у наукових категоріях, класифікаціях, інших узагальнених судженнях про інформацію, технологіях її обробки, телекомунікаційних процесах, програмно-технічних і організаційних системах надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій і права.

Правове регулювання у галузі інформаційного права здебільшого будується на прагненні до комплексної регламентації певного кола суспільних відносин та не допускає протиставлення публічно-правового та приватноправового методів регулювання, матеріально-правових і процесуальних приписів, так само, як прямих і колізійних уніфікованих норм, що відповідно є важливим чинником практичної діяльності у юридичній сфері, і за можливості, повинно враховуватися і використовуватися у прогнозуванні та проектуванні, а також прийнятті найважливіших рішень.

На думку Н. В. Паршиної, інформаційні процеси у правовій системі – це процеси збору, виробництва, розповсюдження, перетворення, пошуку, отримання, передачі та споживання інформації [3].

Правова інформатика одночасно і у взаємозв'язку вивчає природно наукову сутність цих процесів з урахуванням юридичних властивостей інформації та інформаційних об'єктів. Метою вивчення є, з одного боку, необхідність ефективної організації інформаційних процесів в усіх видах юридичної діяльності, а, з іншого, – виявлення їх особливостей, облік яких необхідний для ефективного правового регулювання тих суспільних відносин, до виникнення яких приводять розглянуті інформаційні процеси.

Загалом проблема правової інформатики у вітчизняній юридичній літературі викликала доволі високий інтерес, але при цьому отримала недостатньо систематизоване і повне висвітлення.

Останнім часом дослідження у галузі інформаційного права досягають високого рівня розвитку. Науковцями успішно виявлено багато правових закономірностей, що сприяють розвитку правової інформатики. Проте питання про поняття та види закономірностей, принципи їх пізнання і можливості практичного використання ще не ставилися. Вони починають активніше вивчатися з появою окремих напрямків інформаційного права – права телекомунікацій, адміністративно-правового регулювання Інтернету тощо. Але потрібно зауважити, що юридична наука не могла домогтися у цій галузі самостійних результатів, і фактично лише відтворювала, з урахуванням своєї специфіки, наявні положення філософії права у контексті інформаційних технологій.

Необхідно зазначити, що положення цих робіт відображають стан теоретичної юриспруденції але до теперішнього часу односторонні, оскільки, на відміну від багатьох інших розробок учених, охоплюють лише окремі напрямки адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційних технологій. Протягом двох останніх років фактично не з'являлося нових досліджень з цієї проблеми, де були б враховані досягнення філософії та інших соціальних наук, які за цей час мали помітний прорив у своєму розвитку.

Інформаційна технологія – сукупність засобів і методів здійснення інформаційних процесів та інформаційні системи, створені на основі використання сучасних інформаційних технологій. Довгий час вони розглядалися правовою інформатикою тільки з погляду ефективної організації юридичної діяльності. Проте останнім часом необхідність взаємодії фахівців, які досліджують різні проблеми, що постають перед галузевими юридичними науками (особливо перед інформаційним правом), вимагає від юриста знання та врахування усіх технічних та інформаційних особливостей аналізованих об'єктів. Правова інформатика є інструментальним засобом і джерелом знань, які необхідні для вирішення безлічі проблем правового регулювання суспільних відносин.

Правова інформатика – це наука, що вивчає інформацію, інформаційні процеси, інформаційні технології та інформаційні системи у правовій сфері на основі дослідження правових особливостей досліджуваних об'єктів, явищ і процесів [3].

Доцільно погодитися з Г. Л. Акоповим, що предметом правової інформатики є інформація, інформаційні процеси, інформаційні технології та інформаційні системи, що функціонують у правовій сфері [1].

На думку Н. В. Паршиної, основними напрямками вивчення інформації у правовій системі як об'єкта правової інформатики є:

- визначення та гармонійне поєднання загальних властивостей соціальної інформації та специфічних властивостей правової інформації (особливо, нормативної правової інформації);
- класифікація соціальної інформації, що циркулює у правовій системі;
- дослідження проблем оцінки кількості та якості правової інформації;
- аналіз ролі інформації у прийнятті юридичних рішень [3].

Специфіка галузевого методу правового регулювання визначається насамперед галузевим предметом. Саме відносини, що становлять предмет галузі, зумовлюють використання тих чи інших способів правового регулювання. У той самий час не можна применшувати зворотного впливу, що чиниться методом правового регулювання на предмет галузі права, оскільки саме через предмет метод правового регулювання закріплюється як пріоритетний і отримує своє матеріальне вираження як галузевий метод.

Структурно-галузевий метод складається із специфічних способів, за допомогою яких відбувається безпосереднє правове регулювання відносин. Необхідність розмежування понять “метод” і “спосіб” правового регулювання потребує подальшого вивчення та уточнення, оскільки:

по-перше, некоректне використання двох понять для позначення одного правового явища неминуче породжує плутанину і смислові різночитання;

по-друге, змішування зазначених понять створює труднощі під час теоретичного вивчення галузевих методів правового регулювання, що складаються з поєднання способів правового впливу, взятих у певній пропорції по відношенню один до одного;

по-третє, диференціація правових понять, які є структурними елементами механізму правового регулювання, має особливе значення, з огляду на значущість останнього для розвитку правової системи загалом.

Метод правової інформатики є самостійним, оригінальним інструментом правового регулювання, специфіка якого виявляється у його владно-майновому характері, зумовленому особливостями предмета цієї підгалузі адміністративного права, а також безпосереднім зв'язком з інформаційною політикою держави.

Водночас необхідно зауважити, що в Україні є багато законодавчих актів, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства. Враховуючи, що законодавчі акти щодо інформаційної сфери приймалися у різні часи та ініціювалися різними групами впливу на законодавчі рішення, інформаційне законодавство України є малоструктурованим, не систематизованим, що ускладнює його застосування у процесі державного управління. Законодавство визначає зміст державно-правового регулювання індивідуальних особливостей окремих подій і явищ у сфері інформатики [2].

В інформаційній сфері немає абсолютно упорядкованих і абсолютно хаотичних галузей, немає абсолютно детермінованих і абсолютно стихійних процесів або явищ: ці основи завжди взаємодіють, поєднуються у тій чи іншій пропорції, які досліджуються на підставі категоріально-системної методології [5].

У сфері інформаційного права окремо взята категорія не здатна виконати будь-якої організуючої функції у розумовому процесі, але повноцінне залучення категорії у тріаду як мінімальну гносеологічну конструкцію здатне відобразити органічну цілісність. Потрібно зазначити, що категорії ефективно реалізують свій когнітивний потенціал, будучи організованими у категоріальні системи, що складаються, як мінімум, з трьох категорій. У нашому випадку – інформація, право, інформаційні технології.

Виявлення, конструювання, онтологічне і метафізичне осмислення вказаної категоріальної системи, а також надання їй загальнонаукового статусу через виявлення у категоріальній системі закономірностей логічного, кібернетичного, діалектичного характеру відповідає класу завдань, які розглядаються з позиції категоріально-системної методології [4].

Висновки. Повернення до проблеми правової інформатики та її комплексний аналіз, що ґрунтується на нових розробках юриспруденції й усіх гуманітарних наук, матиме велике методологічне значення для теорії адміністративного права, а також допоможе у вирішенні деяких практичних питань, зокрема щодо форми та способів використання правової інформатики в інформаційній політиці суспільства.

1. Акопов Г. Л. *Правовая информатика: современность и перспективы: учеб. пособ.* / Г. Л. Акопов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 320 с. 2. Гурковський В. І. *Засади державної*

політики в сфері інформаційного суспільства в Україні: теоретичні та практичні аспекти: дис. ... д-ра наук з державного управління: спец. 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / В. І. Гурковський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mydisser.com/ru/catalog/view/386/823/7312.html. – К., 2011. 3. Паришина Н. В. Правова інформатика / Н. В. Паришина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ipi.ac.ru/sysen/.../download.php?id. 4. Разумов В. И. Основы теории динамических информационных систем / В. И. Разумов, В. П. Сизиков. – Омск: Изд-во ОмГУ, 2005. – 214 с. 5. Хохлов Г. И. Комбинаторная теория информации (информационная теория детерминированных процессов): дис.... д-ра техн. наук: 05.13.01 / Г. И. Хохлов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dissforall.com/_catalog/t8/_science/39/230781.html. – М., 1994. – 542 с.

УДК 343.3/7+343.8

В. Захаров

Львівський державний університет внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ДСБЕЗ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЦІЛЮВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ДЕРЖАВНИХ ФОНДІВ

В. Захаров, 2014

Розглядаються питання інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів ДСБЕЗ, схеми і методи отримання оперативної інформації та використання її у протидії економічним злочинам у сфері цільових спеціалізованих державних фондів.

Ключові слова: завдання інформаційного забезпечення, зміст оперативно-розшукової інформації, схеми і методи отримання інформації, мета інформаційних систем.

V. Zakharov

INFORMATION PROVIDING UNITS SSCEC TO COMBAT CRIME IN TARGETED SPECIALIZED PUBLIC FUNDS

The paper addresses the informational support of operational activities STSBF units, circuits, and methods of obtaining intelligence and its use in combating economic crime in targeted specialized state funds

Key words: task information provision, maintenance of operational information, circuits, and methods of obtaining information, the purpose of information systems.

V. Zakharov

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ГСБЭП ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ ЦЕЛЕВЫХ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФОНДОВ

Рассматриваются вопросы информационного обеспечения оперативно-разыскной деятельности подразделений ГСБЭП, схемы и методы получения оперативной информации и использования ее в противодействии экономическим преступлениям в сфере целевых специализированных государственных фондов.

Ключевые слова: задачи информационного обеспечения, содержание оперативно-разыскной информации, схемы и методы получения информации, цель информационных систем.

Постановка проблеми. Успішна реалізація соціальної політики держави залежить від реалістичної концепції державного регулювання соціальною сферою, збалансованості системи використання накопичених інтелектуальних, організаційних, фінансових ресурсів [1, с. 221].